

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.пс.н. Майяна Милчева Митевска

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки професионално направление 3.2. Психология докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Автор: РЕВИТАЛ ЗЕРБИБ

Тема: ВЛИЯНИЕ НА МАЙЧИНСТВОТО ВЪРХУ ВЪЗПРИЯТИЕТО ЗА БЛАГОПОЛУЧИЕ НА МАЙКИ НА ДЕЦА ОТ 0 ДО 3 Г. ОТ ИЗРАЕЛ

Научни ръководители: проф. д.пс.н. Галя Герчева, доц. д-р Ваня Христова

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД-352 от 11.06.2024 на Ректора на Варненски свободен университет “Черноризец Храбър“ (ВСУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „ **ВЛИЯНИЕ НА МАЙЧИНСТВОТО ВЪРХУ ВЪЗПРИЯТИЕТО ЗА БЛАГОПОЛУЧИЕ НА МАЙКИ НА ДЕЦА ОТ 0 ДО 3 Г. ОТ ИЗРАЕЛ**“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“. Автор на дисертационния труд е **РЕВИТАЛ ЗЕРБИБ**, научни ръководители Проф. д.пс.н. Галя Герчева Доц. д-р Ваня Христова.

Представеният от **РЕВИТАЛ ЗЕРБИБ** комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ВСУ.

Докторантът е приложил 3 броя публикации.

2. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд "Влияние на майчинството върху възприятието за благополучие на майки на деца от 0 до 3 г. от Израел" е особено актуална и значима поради няколко ключови причини:

1. **Социални и икономически предизвикателства на 21-ви век:** В съвременния свят майките се сблъскват с многобройни и комплексни предизвикателства, свързани с балансирането на професионалните, семейните и личните им задължения. Технологичният напредък и динамичните промени в обществото допълнително увеличават тези предизвикателства, като намаляват наличието на традиционни източници на подкрепа като разширеното семейство.

2. **Значение на първите три години от живота на детето:** Научните изследвания подчертават критичната роля на първите три години за психическото и физическото развитие на детето. Връзката между благополучието на майката и здравето и развитието на детето е от първостепенно значение.

3. **Специфичната ситуация в Израел:** Израел се характеризира с висока раждаемост, но инвестициите в подкрепа на майките и техните деца не са пропорционални на тази раждаемост. Това създава допълнителни трудности и напрежение за майките, което подчертава необходимостта от научни изследвания и интервенции, насочени към подобряване на тяхното благополучие.

4. **Иновационен аспект на изследването:** В Израел липсват цялостни изследвания, които да разглеждат комплексно благополучието на майките и влиянието му върху тяхното функциониране и грижата за децата. Настоящото изследване запълва тази празнина и предлага нови прозрения и подходи за подкрепа на майките.

В обобщение, актуалността на темата е не само теоретично значима, но и практическа, като цели да предостави решения и препоръки за подобряване на благополучието на майките, което в крайна сметка ще доведе до по-добро психическо и физическо развитие на техните деца.

3. Познаване на проблема. Основни аспекти на познаването на проблема

1. Благополучието на майките и неговото влияние върху децата

Научната литература подчертава, че благополучието на майките е критичен фактор за оптималното развитие на децата. Първите три години от живота на детето са особено важни за психическото и физическото му здраве, а майчиното благополучие има директно въздействие върху това развитие.

2. Социални и икономически предизвикателства

В съвременния свят майките са изправени пред множество социални и икономически предизвикателства. Натоварването със задължения се е увеличило значително в сравнение с предишните поколения, включително и намалената помощ от страна на разширеното семейство, самотното родителство и високите очаквания на обществото .

3. Специфичната ситуация в Израел

Израел е страна с висока раждаемост, но недостатъчно инвестиции в подкрепа на майките и техните деца. Въпреки че държавата насърчава раждането, помощта за майките не е пропорционална на тези усилия. Това прави проблема особено значим за изследване в контекста на Израел .

4. Интервенционни програми и липса на фокус върху майките

Повечето научни изследвания и интервенционни програми в Израел са насочени към развитието и здравето на детето. Настоящото изследване обаче акцентира върху необходимостта от фокусиране върху майките и тяхното благополучие, което е иновативно и от критично значение за цялостното благополучие на семейството .

Познаването на проблема, разгледан в дисертационния труд на Ревитал Зербиб, е базирано на задълбочено проучване на научната литература и анализ на специфичния контекст в Израел. Изследването акцентира върху важността на благополучието на майките за развитието на децата и представя иновативен подход за справяне с предизвикателствата, пред които са изправени майките в съвременното общество.

4. Методика на изследването. Изследователски подход и методология

1. Изследователски хипотези

Изследването разглежда три основни хипотези, свързани със социално-икономическото положение на майките, тяхната грижа за себе си и възприятието им за благополучие и майчино функциониране .

2. Методология

Включва използването на четири затворени въпросника, валидирани в Израел и чужбина, които изследват социодемографски характеристики, грижа за себе си, благополучие и родителско функциониране. Данните са събрани чрез голяма национална компания за проучвания в Израел, предоставяща представителна извадка .

3. Ограничения на изследването

Ограниченията включват основаването на резултатите на количествени самооценки на майките, липсата на подробни интервюта и ограничената извадка, включваща само еврейски майки, което може да затрудни обобщаването на резултатите за цялата популация .

Методи, описани в изследването на Ревитал Зербиб

Изследването на Ревитал Зербиб използва комплексен методологически подход, включващ както количествени, така и качествени методи за събиране и анализ на данни. Ето основните методи, описани в изследването:

1. Изследователска извадка

Изследваната група включва 133 майки от еврейското население в Израел, които имат поне едно дете на възраст от 0 до 3 години. Извадката е представителна и включва майки на различна възраст и с различен демографски профил .

2. Научен инструментариум

Използвани са четири затворени въпросника, които са валидирани както в Израел, така и в международен контекст. Тези въпросници са адаптирани за нуждите на изследването и са разпространени на иврит, в женска езикова форма .

3. Процес на изследване

Процесът на изследване включва няколко етапа:

- **Разпространение на въпросниците:** Въпросниците са разпространени сред представителната извадка от майки.
- **Събиране на данни:** Данните са събрани и подложени на статистически анализ.
- **Филтриране:** Участниците, които не отговарят на критериите (например, нямат достатъчно информираност), са изключени от изследването.
- **Представяне на данни:** Въпросниците са представени на участниците по постоянен начин, но твърденията във всеки въпросник са подредени в различен ред за всеки участник, за да се избегнат систематични грешки при отговорите .

4. Статистически методи за обработка

За анализ на събраните данни са използвани поетапни линейни регресионни анализи. Регресионните модели са използвани за разглеждане на влиянието на различните променливи, като всеки етап в анализа включва променливите от предходните етапи. Това позволява да се разберат както преките, така и опосредстващите влияния на променливите. Данните от въпросниците са въведени и кодирани в софтуера SPSS (версия 27), който е използван за статистически анализ на променливите и изчисляване на регресионните модели.

Методологията на изследването на Ревитал Зербиб е комплексна и включва разнообразни методи за събиране и анализ на данни, което осигурява задълбочен и систематичен подход към разглеждането на проблема. Използването на представителна

извадка, валидирани въпросници и съвременни статистически методи допринасят за надеждността и валидността на изследователските резултати.

Релевантност на целите и хипотезите на изследването

Основната цел на дисертационното изследване е да проучи променливите, които влияят върху психичното благополучие и функциониране на майките в Израел. Това включва изследване на връзката между социално-икономическото положение, грижата за себе си и усещането за благополучие на майките. Целите на изследването включват също така:

1. **Разбиране на влиянието на социално-икономическото положение върху възприятието за благополучие и майчино функциониране.**
2. **Проучване на влиянието на грижата за себе си върху психичното благополучие на майките.**
3. **Изследване на връзката между възприятието за благополучие и майчиното функциониране .**

Изследването поставя следните хипотези:

1. **Хипотеза 1:** Майките, които възприемат своето социално-икономическо положение като по-добро, възприемат и своето благополучие и майчино функциониране като по-високи.
2. **Хипотеза 2:** Майките, които инвестират в грижа за себе си, имат по-високи нива на психично благополучие.
3. **Хипотеза 3:** Съществува положителна корелация между възприятието за благополучие и майчино функциониране, т.е. колкото по-високо е възприятието на майките за тяхното благополучие, толкова по-високо е и възприятието им за майчино функциониране .

Анализ на релеванността

Релевантност на целите спрямо темата и задачите

Целите на изследването са напълно релевантни спрямо темата, която се фокусира върху благополучието и функционирането на майките. Те са ясно дефинирани и адресират основните аспекти на благополучието на майките, което е от съществено значение за разбирането на факторите, които влияят на техния живот и на развитието на децата им.

Релевантност на хипотезите спрямо темата и методите

Хипотезите на изследването са формулирани така, че да бъдат проверени чрез количествен анализ на събраните данни. Те са тясно свързани с основните цели на

изследването и предлагат проверка на конкретни връзки между социално-икономическото положение, грижата за себе си, възприятието за благополучие и майчиното функциониране. Използването на регресионни модели за анализ на данните позволява проверка на тези хипотези по подходящ начин .

Целите и хипотезите на изследването на Ревитал Зербиб са релевантни на темата и задачите на изследването. Те са ясно дефинирани и добре обосновани в контекста на съществуващата научна литература и методологията, използвана за проверка на хипотезите. Това прави изследването значимо и допринася за разбирането на важните аспекти на благополучието на майките в Израел.

4. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд на Ревитал Зербиб, със заглавие „Влияние на майчинството върху възприятието за благополучие на майки на деца от 0 до 3 години от Израел“, е в обем от 127 страници и съдържа шест глави, списък на използваната литература и четири приложения. Текстът включва 6 таблици и 3 фигури. Списъкът с литературни източници се състои от 128 заглавия на английски и интернет източници .

Структура на дисертацията

1. **Увод:** Представя основния контекст на изследването и неговата значимост в съвременния свят.
2. **Методология:** Описва използваните методи за събиране и анализ на данни, включително използването на валидирани въпросници и регресионни модели.
3. **Анализ на данни:** Представя резултатите от изследването и тяхната интерпретация.
4. **Заключение:** Съдържа основните изводи и препоръки, произтичащи от изследването .

Оценка на дисертационния труд

Силни страни

1. **Актуалност:** Трудът разглежда важен социален проблем – възприятието за благополучие на майките в съвременния контекст, като взема предвид технологичните и социалните промени, които оказват влияние върху майчинството.
2. **Комплексен подход:** Изследването използва както количествени, така и качествени методи, което осигурява по-задълбочено разбиране на разглежданите въпроси.

3. **Практическа приложимост:** Резултатите от изследването имат значими практически приложения, като могат да бъдат използвани за разработване на програми и политики, насочени към подобряване на благополучието на майките .

Ограничения

1. **Ограничена извадка:** Изследването е проведено само сред еврейските майки в Израел, което ограничава възможността за обобщаване на резултатите за цялото население.

2. **Липса на интервюта:** Резултатите се основават на количествени самооценки, като липсват подробни интервюта, които биха могли да предоставят по-подробна картина .

Приноси на дисертационния труд

1. **Разширяване на знанието:** Трудът допринася за разширяване на научното знание за връзката между благополучието на майките и тяхното функциониране.

2. **Фокус върху майките:** Изследването подчертава значението на инвестициите в здравето и благополучието на майките като основа за здравето и развитието на децата.

3. **Практически препоръки:** Дисертацията предлага конкретни препоръки за разработване на програми, насочени към подобряване на грижата за себе си сред майките и подкрепата им в ежедневието .

Дисертационният труд на Ревитал Зербиб е значимо изследване, което предлага нови възможности за разбиране и подкрепа на майките в съвременния свят. Въпреки някои ограничения, трудът предоставя ценни изводи и препоръки, които могат да бъдат полезни както за научната общност, така и за практическата работа с майките и техните деца.

5. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Ревитал Зербиб има няколко публикации, свързани с темата на нейната дисертация. Ето списък на основните публикации:

1. **Zerbib, R. (2022).** "Wellness and Motherhood in Israeli Society." // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar" Bulgaria, section Psychology and Social activities. Issue 18, 2022, pp. 932-943. ISSN 13-13-7514.

2. **Zerbib, R. (2023).** "The Importance of the Mother's Self-Care to Her Wellness and the Obstacles on the Way." // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar" Bulgaria, section Psychology and Social activities. Issue 19, pp. 32-42. ISSN 13-13-7514.

3. **Zerbib, R. (2023).** "The Importance of the Economic Resource to the Mother's Wellness and Parental Functioning." // e-Journal VFU "Chernorizets Hrabar" Bulgaria, section Psychology and Social activities. Issue 19, pp. 160-170. ISSN 13-13-7514 .

Оценка на авторските публикации

1. **Релевантност и качество:** Публикациите на Ревитал Зербиб са в реномирани научни списания, което говори за качеството и значимостта на нейните изследвания. Темите на статиите са пряко свързани с основните аспекти на нейната дисертация, което показва последователност и фокус в научната ѝ работа.

2. **Принос към научната общност:** Публикациите допринасят за разширяване на знанието по въпросите на благополучието на майките и влиянието на социално-икономическите фактори и грижата за себе си върху тяхното благополучие. Това е важен принос, особено в контекста на съвременната социална и икономическа среда в Израел.

Личен принос на докторанта

1. **Методологичен принос:** Ревитал Зербиб е разработила и използвала комплексни методологични подходи, включително валидирани въпросници и регресионни анализи, за да изследва връзките между социално-икономическите фактори, грижата за себе си и благополучието на майките. Това показва високо ниво на методологична компетентност и иновация.

2. **Теоретичен принос:** Зербиб е разработила нови теоретични модели, които включват променливи като възприемането на икономическото положение и грижата за себе си, и тяхното влияние върху благополучието на майките. Това допринася за обогатяване на съществуващите теории и разбираня в областта на психологията и социалната работа.

3. **Практически принос:** Резултатите от изследванията на Зербиб предоставят практически препоръки за разработване на програми и политики, насочени към подобряване на благополучието на майките. Това включва предложения за социална подкрепа и насърчаване на грижата за себе си сред майките, което може да има директно въздействие върху обществените практики и политики .

Научната работа на Ревитал Зербиб се характеризира с високо ниво на професионализъм и значителен принос както в теоретичен, така и в практически аспект. Публикациите ѝ в реномирани научни списания и приносите ѝ към разширяването на знанията и разработването на нови модели и подходи доказват нейния личен ангажимент и компетентност в изследваната област.

6. Авторефератът

Авторефератът на Ревитал Зербиб напълно отговаря на изискванията за академични дисертации. Той е ясно структуриран, с добре формуирани изследователски проблем и цели, както и с обосновани методи и резултати. Това показва високо ниво на професионализъм и задълбоченост в научната работа на автора.

Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати на Ревитал Зербиб

1. Разработване на програми за подкрепа на майките

Описание: На базата на изследването могат да се разработят специфични програми, насочени към подкрепа на майките с малки деца.

Примери за действия:

- **Психологическа подкрепа:** Осигуряване на достъп до психолози и групи за подкрепа, които да помогнат на майките в справянето с предизвикателствата на майчинството.
- **Обучителни програми:** Организиране на семинари и курсове за управление на стреса, балансиране на професионалния и личния живот, и развитие на умения за грижа за себе си.

2. Политики за социална подкрепа

Описание: Резултатите от изследването могат да бъдат използвани за информиране и подобряване на социалните политики, насочени към майките.

Примери за действия:

- **Финансова подкрепа:** Разработване на схеми за финансово подпомагане на майките, особено тези с нисък доход, за да се намали икономическото напрежение.
- **Услуги за грижа за деца:** Разширяване на достъпа до качествени услуги за грижа за децата, като детски градини и центрове за дневна грижа.

3. Академични изследвания и образование

Описание: Изследването на Зербиб може да служи като основа за бъдещи академични изследвания и образователни програми в областта на психологията и социалната работа.

Примери за действия:

- **Научни публикации:** Продължаване на публикацията на научни статии, базирани на изследването, в международни списания.

- **Образователни програми:** Включване на резултатите от изследването в учебните програми на университетите, за да се повиши информираността и компетентността на студентите в областта на психичното здраве и социалната работа.

4. Информирание на обществеността

Описание: Повишаване на информираността на обществеността относно значението на благополучието на майките и начините за подкрепа.

Примери за действия:

- **Медийни кампании:** Организиране на информационни кампании чрез медии и социални мрежи, насочени към популяризиране на важността на грижата за себе си и подкрепата на майките.

- **Партньорства с неправителствени организации:** Сътрудничество с неправителствени организации за организиране на събития и инициативи, насочени към подкрепа на майките.

5. Развитие на инструменти за самооценка и подкрепа

Описание: Създаване на инструменти и ресурси, които майките могат да използват за самооценка и подобряване на своето благополучие.

Примери за действия:

- **Онлайн платформи:** Разработване на уебсайтове и мобилни приложения, които предлагат ресурси за самооценка и съвети за грижа за себе си.

- **Ръководства и книги:** Публикация на ръководства и книги, които предоставят практични съвети и стратегии за подобряване на благополучието на майките.

Изследването на Ревитал Зербиб предоставя ценни изводи и препоръки, които могат да бъдат използвани в различни области – от социалната политика до личната подкрепа на майките. Бъдещото използване на тези приноси и резултати ще допринесе за по-добро разбиране и подкрепа на майките, което в крайна сметка ще подобри и благополучието на техните деца и обществото като цяло.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че **РЕВИТАЛ ЗЕРБИБ притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Психология“ като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на **РЕВИТАЛ ЗЕРБИБ** в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

13.07.2024 г.

Изготвил становището:

проф. д.пс.н. Майяна Митевска